

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Het belang van ouderlijke arbeidsparticipatie voor schooluitkomsten

Verschillen in Cito-eindtoetsscores tussen kinderen van werkende armen en kinderen uit gezinnen met bijstand

Veer, I.; Van den Hof, M.; van Gaalen, R.; Roseboom, T.

DOI

[10.5117/TVA2023.3.007.VEER](https://doi.org/10.5117/TVA2023.3.007.VEER)

Publication date

2023

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken

License

Article 25fa Dutch Copyright Act (<https://www.openaccess.nl/en/in-the-netherlands/you-share-we-take-care>)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Veer, I., Van den Hof, M., van Gaalen, R., & Roseboom, T. (2023). Het belang van ouderlijke arbeidsparticipatie voor schooluitkomsten: Verschillen in Cito-eindtoetsscores tussen kinderen van werkende armen en kinderen uit gezinnen met bijstand. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 39(3), 371-392. <https://doi.org/10.5117/TVA2023.3.007.VEER>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Het belang van ouderlijke arbeidsparticipatie voor schooluitkomsten

Verschillen in Cito-eindtoetscores tussen kinderen van werkende armen en kinderen uit gezinnen met bijstand

Ilona Veer

Centraal Bureau voor de Statistiek; Universiteit Twente
im.veer@cbs.nl

Malon Van den Hof

Amsterdam UMC Department of Epidemiology and Data Science
m.vandenhof@amsterdamumc.nl

Ruben van Gaalen

Centraal Bureau voor de Statistiek; Universiteit van Amsterdam
r.vangaalen@cbs.nl

Tessa Roseboom

Amsterdam UMC Department of Epidemiology and Data Science
t.j.roseboom@amsterdamumc.nl

Samenvatting

De vraag die in dit artikel centraal staat, is of in gezinnen met weinig inkomen het werken van ouders positief samenhangt met de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Daartoe worden de scores op de Centrale Eindtoets (Cito) van groep 8 van de basisschool vergeleken tussen enerzijds kinderen waarbij bijstand op enig moment binnen de eerste 1000 dagen (conceptie tot tweede verjaardag) de belangrijkste inkomensbron van het huishouden is, en anderzijds kinderen van werkende ouder(s) met een inkomen op bijstandsniveau. In de analyse is eerst met regressieanalyse bepaald welke achtergrondkenmerken voor de vergelijking relevant zijn. Vervolgens zijn op basis van propensity score matching twee groepen (werkende armen versus bijstand) samengesteld, die vergelijkbaar zijn op relevante achtergrondkenmerken. De toetsresultaten laten zien dat kinderen van werkende armen op de Centrale Eindtoets (Cito) in groep 8

ruim 1,5 punten hoger scoren dan kinderen die aan het begin van hun leven opgroeien in gezinnen met bijstand. Er is reden om te vermoeden dat dit een onderschatting is van het werkelijke effect. Voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen is het effect van ouderlijke arbeidsparticipatie op hun leeruitkomsten dus positief.

Abstract

The importance of parental labor participation for school outcomes: Differences in Cito final test scores between children from poor working families and children from families on social assistance

The research question of this article is whether parental labor participation is positively associated with the cognitive development of children in poor families. Learning outcomes of young children in poor working families are compared to those of children from families with social assistance. The learning outcomes are the Cito final test scores measured in the sixth grade of elementary school. Comparison is between children from families for whom social assistance benefits were the main source of household income at any time within their first 1000 days of life (conception to second birthday) on the one hand, and children of working parent(s) with an income at the social assistance level on the other. In the first step of the analysis, relevant differences in background characteristics between these groups were determined by regression analysis. On the basis of propensity score matching, we then composed two groups of poor working families and families with social assistance benefits respectively, that are comparable well in background characteristics of children and parents. Subsequent results show that children in poor working families score more than 1.5 points higher on the Cito central final test in sixth grade than children in families with social assistance benefits. We argue that this is likely an underestimation of the actual effect. Therefore, we conclude that there is a positive effect of parental labor participation on children's school outcomes.

Keywords: labor participation, social assistance, school outcomes

Inleiding

Het Nederlandse socialezekerheidsstelsel heeft als doel om collectief te zorgen voor alle Nederlanders die door omstandigheden in de financiële problemen zijn gekomen (Rijksoverheid, 2023a). Vanaf 2015 is de Participatiewet

van kracht welke als doel heeft om, naast het verstrekken van bijstandsuitkeringen en sociale voorzieningen (vanaf hier 'bijstand' genoemd), zo veel mogelijk mensen naar werk toe te leiden (Rijksoverheid, 2023b). In de praktijk blijkt echter dat werken voor personen die bijstand ontvangen vaak weinig lonend is, omdat de inkomsten worden verrekend met de bijstandsuitkering (Rijksoverheid, 2023c). Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) laat zien dat de kansen op het verkrijgen van een baan voor personen die bijstand ontvangen nauwelijks zijn gestegen na invoering van de Participatiewet (Van Echtelt et al., 2019). Naar aanleiding van een beleidsplan van minister Schouten worden vanaf juli 2024 de grenzen voor bijverdienen in de bijstand verruimd (Schouten, 2022). Zodoende hebben personen die bijstand ontvangen in de toekomst meer mogelijkheden om te participeren op de arbeidsmarkt en uit de armoede te komen.

Het lage inkomen van huishoudens met een bijstandsinkomen heeft nadelige gevolgen voor kinderen die opgroeien in zulke huishoudens. Hun kansen om zich naar hun potentieel te ontwikkelen zijn kleiner dan die van kinderen uit gezinnen met meer financiële middelen (Olszewski-Kubilius & Corwith, 2018). In het Nederlandse publieke debat is de laatste tijd veel aandacht voor de sociaaleconomische kansenongelijkheid tussen kinderen (Pauw & Heijne, 2021; Schimmelpenninck, 2022; Sylbing & Gould, 2020). Die aandacht is voornamelijk gericht op verschillen op basis van inkomen, opleidingsniveau van de ouders (Lacour & Tissington, 2011) en daarmee samenhangende factoren, zoals herkomst van de ouders (Rabiner et al., 2004). Deze ongelijkheid sorteert al op verschillen tussen kinderen in de eerste 1000 dagen van hun leven (Roseboom, 2018). De periode van conceptie tot de tweede verjaardag vormt daarmee een cruciale eerste levensfase (Darling & Corwith, 2018). In het publieke debat ontbreekt aandacht voor de rol van de arbeidsparticipatie van de ouders. Er zijn redenen om te vermoeden dat de relatief lage arbeidsparticipatie van mensen met lage inkomens van belang is voor de onderwijskansen van hun kinderen.

In deze studie onderzoeken we het belang van arbeidsparticipatie van ouder(s) voor ontwikkelingsuitkomsten van kinderen. We onderzoeken dit door de scores op de Centrale Eindtoets (Cito) te vergelijken van een groep kinderen van werkende ouders met een laag inkomen en vermogen – 'werkende armen' – ten opzichte van een groep kinderen van ouders met een bijstandsuitkering en vergelijkbaar inkomen, waarbij de arbeidsparticipatie laag is. 'Werkende armen' zijn hier werkenden met weinig inkomen en weinig vermogen, namelijk de 15 procent huishoudens met de laagste financiële welvaart.

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit artikel:

Wat is de invloed van de ouderlijke hulpbron arbeidsparticipatie in de eerste 1000 dagen van het leven van een kind op schoolscores aan het einde van de basisschool?

In dit artikel wordt allereerst de aanleiding voor de onderzoekshypothese weergegeven. Vervolgens wordt beschreven welke data en methoden we gebruiken en wat onze analytische strategie is. We rapporteren resultaten van twee analysemethoden. In de conclusie vergelijken we deze resultaten met die van eerder onderzoek.

Hypothese

Gezinnen die afhankelijk zijn van de bijstand hebben een laag inkomen. Er zijn in Nederland ook gezinnen waarvan één of beide ouders werken en die desondanks van een laag inkomen rond moeten komen. Armoede in de vroege kindertijd heeft een negatieve impact op de cognitieve ontwikkeling van kinderen (Dickerson & Popli, 2016; Najman et al., 2009; Victora et al., 2022). In dit artikel onderzoeken we het effect van ouderlijke arbeidsparticipatie op de cognitieve ontwikkeling van kinderen uit arme gezinnen. De vraag is of de kansen voor kinderen uit arme gezinnen verschillen afhankelijk van de arbeidsparticipatie van de ouders.

Onze verwachting is dat arbeidsparticipatie van ouders een positief effect heeft op de cognitieve ontwikkeling van de kinderen. Zo laat een meta-analyse van Goldberg et al. (2008) bij eenoudergezinnen een positieve samenhang zien tussen arbeidsparticipatie van moeders en de cognitieve prestaties van kinderen. Dit effect wordt toegeschreven aan grotere financiële middelen, maar mogelijk spelen meer factoren een rol. Een voordeel van arbeidsparticipatie is namelijk dat ouders in werkende gezinnen gemiddeld een groter sociaal netwerk hebben, wat een positief effect heeft op de betrokkenheid bij de opvoeding (Sheldon, 2002) en positieve effecten kan hebben op de cognitieve ontwikkeling van kinderen (Froiland et al., 2014). Het netwerk bestaat niet alleen uit collega's uit de werkomgeving, maar strekt zich verder uit naar andere volwassenen, zoals pedagogisch medewerkers van de kinderopvang, gastouders, of grootouders, die allemaal specifieke hulpbronnen inbrengen. Juist in minder welvarende gezinnen met ouders met mentale problemen blijkt sociale steun vanuit de directe omgeving die te maken heeft met de opvoeding van de kinderen, een beschermende factor voor de cognitieve ontwikkeling van kinderen (Baydar et al., 2014).

Daarnaast blijkt uit een systematische review van Modini en collega's (2016) dat arbeidsparticipatie positieve effecten heeft op de mentale gezondheid van de ouders, met name in vergelijking met personen die werkloos zijn, zoals bijstandsontvangers. Een recente studie laat negatieve lange termijneffecten van werkloosheid van ouders op de mentale gezondheid van hun kinderen zien (Martínez-Jiménez, 2023).

Als nadeel van arbeidsparticipatie wordt genoemd dat er minder tijd voor de ouders is om aan de opvoeding en zorg van de kinderen te besteden (Fox et al., 2013). De praktijk laat echter zien dat er ook veel verplichtingen zijn verbonden aan de bijstandsuitkering, zoals het altijd bereikbaar moeten zijn (zie bijvoorbeeld de Gemeente Amsterdam, 2023), het verplicht zijn om ontvangen giften door te geven zodat deze verrekend kunnen worden (Rijksoverheid, 2023c), en het verplicht meewerken aan onderzoek vanuit de gemeente, zoals een huisbezoek (Het Juridisch Loket, 2023), wat veel stress met zich mee kan brengen (Holtkamp, 2020). Omdat er in gezinnen met bijstand gemiddeld ook minder toekomstperspectief is, vertaalt het hebben van meer tijd zich mogelijk niet uit in meer aandacht voor de kinderen. Een weinig florissant toekomstperspectief draagt ook niet bij aan het veilige klimaat dat nodig is voor kinderen om zich goed te kunnen ontwikkelen, zowel sociaal-emotioneel als cognitief.

Opgroeien in een gezin met bijstand betekent verder vaak dat er sprake is van stapeling van minder gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van kinderen. Er zijn vaak meerdere risicofactoren. Zo bestaat een groot deel van de gezinnen die bijstand ontvangen met kinderen jonger dan 6 jaar uit alleenstaande moeders (60 procent) of vaders (1 procent; Gidding, 2022). In de gehele populatie ligt het aandeel kinderen dat in eenoudergezinnen opgroeit met ruim 16 procent een stuk lager (Ince, 2023). In een review van Hill (2011) komt naar voren dat alleenstaande moeders vaker laagopgeleid zijn en vaker te maken hebben met armoede en depressie. Een laag opleidingsniveau is een belangrijke indicator van een lage sociaaleconomische status (Wong & Edwards, 2013) en is gerelateerd aan een minder gunstige cognitieve ontwikkeling (Lacour & Tissington, 2011; Olszewski-Kubilius & Corwith, 2018). Met betrekking tot depressies laat een systematische review zien dat een negatief verband bestaat tussen een postnatale depressie van de moeder en de cognitieve en taalontwikkeling van baby's (Slomian et al., 2019). Ook depressies van moeders als kinderen ouder zijn, zijn longitudinaal gerelateerd aan lagere cognitieve vaardigheden (o.a. op woordenschat, rekenen, lezen, algemene kennis) van kinderen (Claessens et al., 2015; Letourneau et al., 2013). Naast indirecte verbanden laat internationaal onderzoek een direct negatief verband zien tussen uitkeringsafhankelijkheid in combinatie met

helemaal niet werken enerzijds en cognitieve uitkomsten van kinderen anderzijds (Brooks-Gunn et al., 2001).

Kinderen die opgroeien in gezinnen met bijstand zijn in een kwart van de gevallen zelf migrant en in bijna de helft van de gevallen kind van een of twee in het buitenland geboren ouders (Gidding, 2022). Een niet-Nederlandse herkomst houdt in dat er vaak deels of volledig een andere taal dan Nederlands wordt gesproken thuis. Een studie van Scheele et al. (2010) laat zien dat kinderen uit Marokkaans-Nederlandse en Turks-Nederlandse gezinnen een lagere score op een woordenschattoets hebben dan kinderen met gelijke cognitieve mogelijkheden uit gezinnen waarin alleen Nederlands wordt gesproken.

Voor de Nederlandse bijstandsregeling, die inkomen garandeert, is het lastig een internationaal equivalent te vinden. Het meest vergelijkbaar is een programma in de Verenigde Staten om arme gezinnen te ondersteunen: Temporary Assistance for Needy Families (TANF; Spencer & Komro, 2017). De ondersteuning is financieel, en omvat ook bevordering van arbeidsparticipatie. Het bevorderen van arbeidsparticipatie is in de Nederlandse bijstandsregeling minder prominent aanwezig dan in TANF. In Nederland wordt de bijstandsuitkering soms vergezeld met re-integratie ondersteuning vanuit de gemeente, maar dit gebeurt bij een beperkte groep (Notenboom et al., 2023). Bovendien zijn in Nederland alleenstaande ouders met volledige zorg voor kinderen jonger dan 5 jaar vrijgesteld van de verplichting actief te zoeken naar werk. In een effectstudie van Wang (2015) is door middel van propensity score matching (PSM) een vergelijking gemaakt tussen gezinnen die deelnemen aan TANF en gezinnen die deze ondersteuning niet ontvangen, maar die op andere achtergrondkenmerken, inclusief inkomen, gelijk zijn. De studie laat zien dat TANF de kans op zittenblijven verkleint en de verwachtingen van ouders over toekomstige schoolprestaties van hun kinderen doet toenemen. Dit suggereert een effect van arbeidsparticipatie op schoolprestaties.

In ons onderzoek vergelijken we, net als in de studie van Wang, op basis van PSM twee groepen die op achterliggende kenmerken aan elkaar gelijk zijn. Waar de studie van Wang gericht is op het effect van bijstand *en* arbeidsparticipatie, ligt de focus in onze studie op het effect van arbeidsparticipatie *ten opzichte van* bijstand, omdat de arbeidsparticipatie in de groep met bijstand laag is.

Hypothese: We verwachten dat kinderen van wie de ouders op enig moment in de eerste 1000 dagen bijstand ontvangen lager scores op de Centrale Eindtoets (Cito) van de basisschool, dan kinderen van ouders die een vergelijkbaar inkomen hebben, maar de gehele periode van de eerste 1000 dagen werken.

Data en methoden

Voor dit onderzoek is data verkregen vanuit het Stelsel van Sociaal-statistische bestanden (SSB) van het CBS (Bakker et al., 2014). Van alle ruim 208.000 kinderen geboren in 2006, afkomstig uit de Basisregistratie Personen (BRP), blijven 172.988 kinderen over op basis van selecties: geboren in Nederland (-23.010), geen emigratie tot en met 2018 (- 11.052), niet overleden tot en met 2019 (- 1032), en minimaal een van de ouders bekend (- 58).

Uit de geselecteerde populatie kinderen zijn vier statusgroepen samengesteld. Groepen 3 en 4 worden alleen bij de regressieanalyse geïncludeerd (zie hierna 'Design'):

1. 9336 kinderen in gezinnen met bijstand als belangrijkste inkomensbron van het huishouden op enig moment in de eerste 1000 dagen, oftewel in minimaal één jaar in 2005 t/m 2007. Het gemiddelde welvaartsniveau (range 0 tot 100 procent), gebaseerd op het inkomen en vermogen van huishoudens, ligt op 10,71 percentiel.
Bij 40 procent van deze groep is er bijstand in de hele periode van 2005 t/m 2007. Bij 55 procent van de groep is werk in *geen* van de drie jaren de belangrijkste inkomensbron van het huishouden.

Voor de volgende drie statusgroepen is werk de belangrijkste inkomensbron van het huishouden in de gehele periode van 2005 t/m 2007. De groepen verschillen in gemiddeld welvaartsniveau:

2. 7462 kinderen van werkende armen. Het welvaartsniveau is gemiddeld 10,13 percentiel.
3. 46.202 kinderen uit werkende, middenklassegezinnen, in alle drie jaren. Alle kinderen uit huishoudens met een welvaartsniveau van 40 tot 60 procent zijn geselecteerd.
4. 24.425 kinderen uit werkende, welvarende gezinnen, in alle drie jaren. Alle kinderen uit huishoudens met een welvaartsniveau van 80 tot 100 procent zijn geselecteerd.

Design

We vergelijken kinderen met bijstand en kinderen van werkende armen, die qua achtergrondkenmerken, goed vergelijkbaar zijn. We streven een randomized controlled trial na, en passen daarom propensity score matching (PSM) toe. Door PSM worden de groepen op achtergrondkenmerken zo veel als mogelijk vergelijkbaar gemaakt. Het gaat om kenmerken die het verschil

tussen bijstand en werk verklaren, en om kenmerken die het verschil in scores op de Centrale Eindtoets van Cito (Lanza et al., 2013) verklaren. Alvorens we de PSM uitvoeren, schatten we een regressiemodel, dat inzicht geeft in het (relatieve) belang van individuele factoren op de Centrale Eindtoets-score. De regressieanalyse fungeert tevens als sensitiviteitsanalyse. In de regressieanalyse zullen we een extra vergelijking maken, namelijk die met kinderen uit middenklassegezinnen en met kinderen uit welvarende gezinnen.

Variabelen voor afbakening groepen

Belangrijkste inkomensbron huishouden

Op basis van de belangrijkste inkomensbron van het huishouden voor de jaren 2005, 2006 en 2007, is vastgesteld of er bijstand of een sociale voorziening was en of er arbeidsparticipatie was. Bij arbeidsparticipatie was er een van de volgende bronnen van inkomsten in een jaar: loon van werknemer, ambtenaar of directeur-grotaandeelhouder, overig inkomen uit arbeid, of inkomen uit eigen onderneming.

Welvaartsniveau

Welvaartsniveau is gebaseerd op het gestandaardiseerd inkomen en het vermogen. Door welvaart van laag naar hoog te rangschikken op basis van het inkomen en vermogen, zijn er 100 groepen van gelijke omvang afgebakend. De eerste groep bevat de 1 procent huishoudens met de laagste financiële welvaart, de honderdste groep bevat de 1 procent huishoudens met de hoogste financiële welvaart. In het onderzoek is op basis van het welvaartsniveau van de vader en van de moeder, voor beiden in 2006 en in 2007, een gemiddeld welvaartsniveau vastgesteld. Welvaartsniveau is bij de PSM meegenomen als controlevariabele, om er zeker van te zijn dat het welvaartsniveau van de twee groepen ook na matching vergelijkbaar is.

Afhankelijke variabele

Citostandaardscore

Indien kinderen meerdere Centrale Eindtoetsen (Cito) hebben gemaakt (<1% van geboortecohort 2006), is de hoogste citostandaardscore meegenomen. De citostandaardscore representeert de gemiddelde totaalscore op de Centrale Eindtoets Basisonderwijs van Cito op taal, rekenen-wiskunde en studievaardigheden. De scores lopen van 501-520 (advies: basisberoepsgerichte leerweg) tot 545-550 (vwo).

Controlevariabelen

We voegen als controlevariabelen een aantal indicatoren toe, die individuele hulpbronnen indiceren (Vrooman et al., 2023):

- economisch kapitaal: hoogste opleidingsniveau ouders, welvaartsniveau huishoudens
- cultureel kapitaal: herkomstland ouder(s)
- sociaal kapitaal: eenoudergezin
- persoonskapitaal: medicijngebruik voor psychische aandoeningen ouders

Daarnaast is er gecontroleerd voor mate van stedelijkheid, geslacht van het kind en de leeftijd op de Centrale Eindtoets (Cito) om de mogelijke invloed van deze kenmerken op de score op de Centrale Eindtoets uit te kunnen sluiten.

Hoogste opleidingsniveau ouders

Het hoogste opleidingsniveau is vastgesteld op basis van het hoogste behaalde opleidingsniveau van beide juridische ouders in 2016, onderverdeeld in drie categorieën: Laag (basisonderwijs, praktijkonderwijs, vmbo-b/k, mbo1, vmbo-g/t, of havo-, vwo-onderbouw); Midden (mbo2, mbo3, mbo4, havo- of vwo-bovenbouw); Hoog (hbo, wo, PhD).

Herkomstland ouder(s)

Herkomst van de ouders is gebaseerd op het geboorteland van de ouders, zoals geregistreerd in de BRP. Kinderen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, hebben een Nederlandse herkomst. Indien het geboorteland van de moeder niet Nederland is, wordt de herkomst gebaseerd op dat geboorteland. Indien het geboorteland van de moeder Nederland is, is de herkomst bepaald door het geboorteland van de vader. De volgende vier categorieën worden gebruikt in dit onderzoek: (1) Nederland; (2) Europa (EU-15 en andere ontwikkelde economieën, nieuwe EU-landen en economieën in transitie en Oost-Azië); (3) Noord-Afrika, Suriname, (voormalige) Nederlandse Antillen en Turkije; en (4) Overig Afrika, overig Azië, overig Latijns-Amerika.

Eenoudergezin

Door het aankoppelen van informatie uit het bestand waarin perioden van samenwoning van (vanaf 1995 t/m 2018) in de BRP ingeschreven personen zijn vastgesteld, zijn juridische vaders en moeders geïdentificeerd, alsmede de periode waarin zij samenwoonden. De status wordt bepaald door voor de periode van 0,75 jaar vóór de geboorte tot en met 2 jaar na de geboorte vast te stellen of de juridische ouders samenwoonden. Een eenoudergezin kan

dus in werkelijkheid ook een gezin zijn waarbij een van de juridische ouders samen met een andere partner dan de juridische ouder samenwoont. Ook kan het betekenen dat er sprake is van een latrelatie tussen de juridische ouders. We onderscheiden drie categorieën: (1) Volledig eenoudergezin; (2) Deels eenoudergezin; (3) Geen eenoudergezin.

Medicijngebruik voor psychische aandoeningen ouders

Vanuit de basisverzekering gezondheidszorg kan aanspraak op farmaceutische zorg worden gedaan door personen ingeschreven in de BRP. Er is gebruikgemaakt van het bestand waarin al deze verstrekkingen van geneesmiddelen zijn opgenomen en gekeken naar medicijngebruik voor psychische aandoeningen van de juridische ouders in 2006 en/of 2007 met betrekking tot het gebruik van antidepressiva, anxiolytica en antipsychotica. We onderscheiden vijf categorieën voor gebruik van medicatie, gebaseerd op het aantal ouders dat medicatie gebruikt en het aantal jaren (2006 en 2007). De minimum categorie 0 betreft de situatie dat beide ouders in 2006 en 2007 *geen* medicatie gebruikten. De maximum categorie 4 betreft de situatie dat beide ouders in 2006 en 2007 medicatie gebruikten.

Stedelijkheid

De mate van stedelijkheid is vastgesteld in 2007 omdat we voor dit jaar de meest complete informatie binnen eerste 1000 dagen hebben. We onderscheiden vijf categorieën van stedelijkheid: zeer sterk, sterk, matig, weinig en niet stedelijk. Het onderscheid vindt plaats op basis van omgevingsadrendichtheid: het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van 1 kilometer rondom een adres. Deze varieert van < 500 bij de categorie niet stedelijk, tot \geq 2500 bij de categorie zeer sterk stedelijk.

Leeftijd Centrale Eindtoets (Cito)

De leeftijd Centrale Eindtoets (Cito) is het verschil tussen de geboortedatum van het kind en de afnamedatum van de toets.

Analyse

Regressieanalyse

Voor de regressieanalyse worden alle kinderen uit de sample geselecteerd die behoren tot een van de vier statusgroepen. Totaal gaat het om 87.425 kinderen. De overige 85.563 kinderen uit geboortecohort 2006 behoren tot de welvaartsgroepen die niet in deze studie zijn opgenomen.

Het statistische programma R, versie 4.1.3 (R Core Team, 2022), functie *lm* is gebruikt om lineaire modellen te fitten. Door middel van een *Anova* zijn de gemiddelden van de vier groepen met elkaar vergeleken: de groep kinderen van werkende armen, kinderen van werkende ouders uit de middenklasse en uit de hoge welvaartsgroep en de groep kinderen in gezinnen met bijstand. Door de regressieanalyse kan het effect van iedere afzonderlijke controlevariabele in kaart gebracht worden. Zodoende wordt duidelijk of het zinvol is om de variabelen toe te voegen aan de matching. De regressieanalyse houdt geen rekening met opeenstapeling (accumulatie) van risicofactoren.

Propensity score matching (PSM)

Alleen de kinderen uit groep 1 en 2 die geen missende waarden hebben op de variabelen die gebruikt worden voor de matching worden geselecteerd. Op de volgende kenmerken komen missende waarden voor: Centrale Eindtoets van Cito (50 procent), hoogste opleidingsniveau ouders (15 procent), stedelijkheid (<1 procent) en welvaartsniveau (<1 procent). Het aandeel missende waarden op de Centrale Eindtoets van Cito is hoog omdat alleen dat type eindtoets is meegenomen, terwijl er meerdere toetsaanbieders van de Centrale Eindtoets zijn. Het aandeel missende waarden op opleidingsniveau is ook relatief hoog omdat registraties over in de vorige eeuw afgeronde opleidingen grotendeels niet beschikbaar zijn.

Van de 9336 kinderen uit de bijstandsgroep, hebben 3734 kinderen (40 procent) complete informatie op alle variabelen voor de matching. Bij de groep kinderen van werkende armen gaat het om complete informatie voor 2802 van de 7462 kinderen (38 procent). De groepen kinderen uit middenklassegezinnen (46.202) en kinderen uit welvarende gezinnen (24.425) worden in de matching buiten beschouwing gelaten.

Het statistische programma R, versie 4.1.3 (R Core Team, 2022), met package *MatchIt* (Ho et al., 2011) is gebruikt, methode 'nearest' (nearest neighbour matching), met een caliper (maximale afstand tussen propensity scores van gematchte kinderen) van 0,1. Door de matching worden kinderen vergelijkbaar op de achtergrondkenmerken waarop ze gematcht zijn, alsmede de eventuele accumulatie van risicofactoren.

Nadat de groepen zijn gematcht, kunnen de gemiddelde scores op de Centrale Eindtoets (Cito) worden vergeleken. Om te toetsen of het verschil significant is, wordt eerst bepaald of de scores op de eindtoets normaal verdeeld zijn en of de varianties aan elkaar gelijk zijn. Indien aan beide voorwaarden wordt voldaan, kan er een t-toets worden uitgevoerd. Indien niet aan beide voorwaarden wordt voldaan, wordt een Mann-Whitney-U-toets uitgevoerd.

Tabel 1. Beschrijvende statistieken

	Missende waarden		Gemiddelde (SD)	
	Regressie steekproef		Regressie steekproef (N = 87.425)	Matching steekproef (N = 3.282)
	n			
<i>Afhankelijke variabelen</i>				
Centrale Eindtoets-score	42.931		536,20 (9,33)	531,73 (10,01)
<i>Onafhankelijke variabelen</i>				
Conditie = bijstand	0		0,11 (0,31)	0,50 (0,50)
Conditie = werkende armen	0		0,09 (0,28)	0,50 (0,50)
Conditie = middenklasse	0		0,53 (0,50)	n.v.t.
Conditie = hoge welvaart	0		0,28 (0,45)	n.v.t.
<i>Controlevariabelen</i>				
Opleiding ouder(s)	13.158		2,38 (0,72)	1,72 (0,71)
Herkomst	0		1,45 (0,97)	2,78 (1,30)
Eenoudergezin	0		1,79 (0,53)	1,64 (0,60)
Medicijngebruik psychische aandoeningen ouder(s)	0		0,26 (0,62)	0,41 (0,74)
Stedelijkheid	39		2,59 (1,28)	1,91 (1,11)
Geslacht = meisje	0		0,49 (0,50)	0,53 (0,50)
Leeftijd Centrale eindtoets (Cito)	42.931		12,04 (0,42)	12,14 (0,44)
Welvaartsniveau ouder(s) %	n.v.t.		n.v.t.	9,96 (5,25)

Resultaten

In Tabel 1 worden voor alle variabelen uit deze studie, beschrijvende statistieken weergegeven.

Regressieanalyse

In Tabel 2 is weergegeven dat kinderen in gezinnen met bijstand gemiddeld 1,5 punt lager scoren op de Centrale Eindtoets van Cito, in vergelijking met kinderen van werkende armen. Dit is het verschil wanneer de controlevariabelen zijn toegevoegd. Indien er niet gecontroleerd wordt voor achtergrondkenmerken is het verschil tussen kinderen in gezinnen met bijstand ($N = 3.804$, Mean = 530,04) en kinderen van werkende armen ($N = 3.357$, Mean = 533,11) met een score op de Cito-eindtoets, ruim 3 punten.

Tabel 2. Resultaten regressieanalyse, effect op Centrale eindtoets (Cito) score

	Estimate	Standaard error	T-waarde	P-waarde
Conditie ^a = bijstand	-1,47	0,23	-6,36	***
Conditie ^a = middenklasse	0,92	0,18	5,16	***
Conditie ^a = hoge welvaart	3,60	0,19	18,49	***
Opleiding ouder(s) ^b = midden	1,19	0,16	7,54	***
Opleiding ouder(s) ^b = hoog	5,00	0,16	30,58	***
Herkomst ^c = EU ^d /Oost-Azië	1,21	0,18	6,73	***
Herkomst ^c = Noord-Afrika, Suriname, Nederlandse Antillen, Turkije	-0,97	0,16	-6,03	***
Herkomst ^c = Overig Afrika, overig Azië, overig Latijns Amerika	1,26	0,22	5,66	***
Eenoudergezin ^e = deels	1,17	0,25	4,74	***
Eenoudergezin ^e = nee	1,79	0,23	7,70	***
Medicijngebruik psychische aandoeningen ouder(s)	-0,20	0,07	-2,82	**
Stedelijkheid ^f = sterk	-0,44	0,12	-3,80	***
Stedelijkheid ^f = matig	-0,29	0,14	-2,06	*
Stedelijkheid ^f = weinig	-0,39	0,14	-2,85	**
Stedelijkheid ^f = niet	0,05	0,19	0,27	N.S.
Geslacht = meisje	0,15	0,09	1,75	†
Leeftijd Centrale eindtoets (Cito)	-4,12	0,11	-39,23	***

*** = $p < ,001$; ** = $p < ,01$; * = $p < ,05$; † = $p < ,10$; N.S. = niet significant.

a = ten opzichte van referentiegroep: werkend en laag welvaartsniveau

b = ten opzichte van referentiegroep: hoogste opleiding ouders = laag

c = ten opzichte van referentiegroep: herkomst = Nederlands

d = Europese Unie en andere ontwikkelde economieën in transitie

e = ten opzichte van referentiegroep: eenoudergezin = ja

f = ten opzichte van referentiegroep: stedelijkheid = zeer sterk

Alle controlevariabelen hangen significant ($p < ,05$) en vaak sterk samen met de score op de Centrale Eindtoets (Cito), met uitzondering van geslacht ($p < ,10$). Het valt op dat er een sterk negatief effect is van de leeftijd op de Centrale Eindtoets ($t = -39,23$). Een kind dat een jaar ouder is dan het referentiekind, scoort ruim 4 punten lager op de Centrale Eindtoets. Vermoedelijk speelt zittenblijven hierin een rol. Ondergemiddeld presterende kinderen blijven zitten en zijn ouder bij de afname van de Centrale Eindtoets. Ook klassen overslaan kan een rol spelen. Bovengemiddeld presterende kinderen slaan klassen over en zijn daardoor jonger bij de afname van de Centrale Eindtoets. Ook het effect van het opleidingsniveau van de ouders is sterk

($t = 30,58$). Kinderen van hoogopgeleide ouders scoren zo'n 5 punten hoger dan kinderen van laagopgeleide ouders.

Voor de regressieanalyse wordt de groep kinderen van werkende armen ook vergeleken met kinderen van werkende ouders uit de middenklassegroep en de welvarende groep. Kinderen uit beide groepen scoren significant hoger op de Centrale Eindtoets. Bij de middenklassegroep gaat het om minder dan 1 punt verschil met kinderen van werkende armen, bij de hoogste welvaartsgroep om ruim 3,5 punten.

Propensity score matching (PSM)

De PSM is gedaan op basis van alle controlevariabelen die in de regressieanalyse significant gerelateerd bleken aan de Centrale Eindtoets-score: hoogste opleidingsniveau ouders, herkomst ouders, eenoudergezin, medicijngebruik psychische aandoeningen ouders, stedelijkheid, leeftijd waarop de Centrale Eindtoets (Cito) is afgenomen en welvaartsniveau. Ook voor het geslacht van het kind is gecontroleerd. De verschillen in de groepen waren vóór de matching groot op al deze variabelen (met uitzondering van welvaartsniveau).

In Tabel 3 is te zien dat uiteindelijk 1641 kinderen uit bijstandsgezinnen zijn gematcht met 1641 kinderen uit gezinnen van werkende armen. De gematchte paren hebben vergelijkbare achtergrondkenmerken en vergelijkbare combinaties van achtergrondkenmerken.

Voor 41 procent van 2802 werkende armen met een hoge propensity score en voor 56 procent van de 3734 kinderen in gezinnen met bijstand met een lage propensity score, werd geen match gevonden.

De gemiddelde afstand tussen de kinderen uit beide groepen komt uit op ,02. In Tabel 3 is te zien dat het grootste verschil voorkomt op de variabele welvaartsniveau ouders (,10), maar dit verschil is niet significant ($p > ,05$). Het gemiddelde verschil tussen de condities ligt dicht bij 0 waardoor de twee groepen wat betreft de waarden op de achtergrondkenmerken goed in balans zijn (Shadish & Steiner, 2010).

Toetsing

Nu op basis van PSM twee vergelijkbare groepen zijn samengesteld, kunnen we de scores op de Centrale Eindtoets (Cito) vergelijken tussen kinderen uit bijstandsgezinnen en kinderen uit gezinnen van werkende armen. Omdat de Cito-scores geen normaalverdeling laten zien, is er een Mann-Whitney-U-toets uitgevoerd. De gemiddelde score op de Centrale

Tabel 3. Beschrijvende gegevens gematchte groepen, naar conditie

	Kinderen van werkende armen (N = 1.641)	Kinderen in gezinnen met bijstand (N = 1.641)	Gemiddeld verschil^a
	<i>Gemiddelden</i>	<i>Gemiddelden</i>	
Hoogste opleidingsniveau ouders			
– Laag	0,44	0,42	0,03
– Midden	0,41	0,43	0,02
– Hoog	0,15	0,16	0,01
Herkomst ouders			
– Nederland	0,29	0,31	0,01
– EU e.a. ontwikkelde economieën in transitie, Oost-Azië	0,08	0,08	0,00
– Noord-Afrika, Suriname, Nederlandse Antillen, Turkije	0,47	0,45	0,02
– Overig Afrika, overig Azië, overig Latijns Amerika	0,16	0,17	0,00
Eenoudergezin			
– Geen eenoudergezin	0,73	0,68	0,05
– Deels eenoudergezin	0,22	0,25	0,03
– Volledig eenoudergezin	0,06	0,07	0,02
Medicijngebruik psychische aandoeningen ouders			
– Nee	0,70	0,73	0,02
– 1	0,18	0,18	0,00
– 2	0,10	0,08	0,01
– 3	0,02	0,01	0,01
– 4	0,00	0,00	0,00
Stedelijkheid			
– Zeer weinig	0,48	0,48	0,00
– Weinig	0,29	0,29	0,01
– Gemiddeld	0,10	0,11	0,01
– Sterk	0,10	0,10	0,00
– Zeer sterk	0,03	0,03	0,00
Geslacht kind (meisje)	0,52	0,53	0,01
Leeftijd Centrale eindtoets (Cito)	12,14	12,14	0,00
Welvaartsniveau ouder(s) %	10,03	9,89	0,10

a = door afronding komt het gemiddeld verschil niet altijd overeen met het verschil in gemiddelden tussen de groepen

Eindtoets (Cito) van de kinderen in gezinnen met bijstand is 530,97 ($SD = 10.22$). In de groep kinderen van werkende armen is de gemiddelde score op de Centrale Eindtoets (Cito) ruim 1,5 punten hoger, namelijk 532,49 ($SD = 9.75$). De Mann-Whitney-U toets laat zien dat dit verschil significant is ($W=0.982, p < ,001$). De effectgrootte is Cohen's $d = 0.15$. Volgens Kraft (2020) duidt deze effectgrootte in de onderwijscontext op een medium tot groot effect.

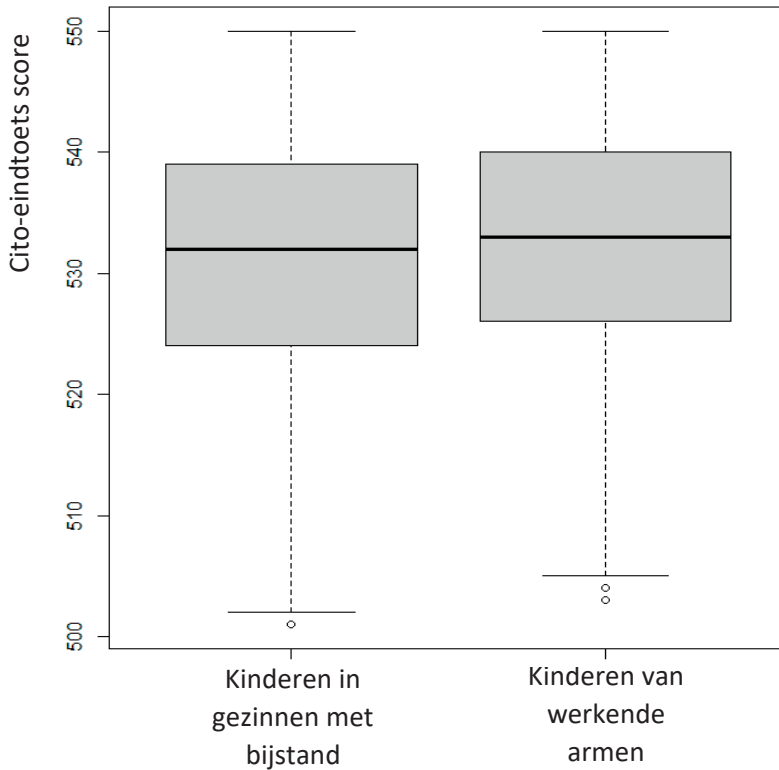
De kleinere spreiding (SD) is in de boxplot (Figuur 1) aan de onderkant goed te zien voor de groep kinderen van werkende armen. Naast het hogere gemiddelde, is in Figuur 1 te zien dat ook het eerste kwartiel (onderkant grijze blok), de mediaan (zwarte, horizontale lijn) en het derde kwartiel (bovenkant grijze blok) hoger zijn in de groep kinderen van werkende armen dan in de groep kinderen uit gezinnen met bijstand.

Conclusie

In Nederland is er een aanzienlijke groep personen die bijstand ontvangen die niet of nauwelijks werkt en een laag inkomen heeft. Daarnaast bestaat er in Nederland een groep mensen die werkt en geen uitkering ontvangt, maar alsnog van een laag inkomen rond moet zien te komen.

We onderzochten of er een effect is van arbeidsparticipatie van ouders op de schooluitkomsten op de Centrale Eindtoets (Cito) van de kinderen ongeveer tien jaar later. De resultaten laten zien dat kinderen uit gezinnen met bijstand tijdens de beginperiode van hun leven (conceptie tot rond de tweede verjaardag), aan het einde van de basisschool 1,5 punt lager scoren op de Centrale Eindtoets (Cito) dan kinderen van werkende ouders met een vergelijkbaar welvaartsniveau. Dit betekent dat het op de toets gebaseerde schooladvies lager uitvalt bij kinderen uit gezinnen met bijstand dan bij kinderen van werkende armen. Daardoor is de kans op het bereiken van een hoger opleidingsniveau kleiner voor kinderen uit bijstandsgezinnen dan voor kinderen van werkende armen.

Ingezoomd op onze studie, constateren we dat na controle voor inkomen en vermogen in de periode van de eerste 1000 dagen, het verschil tussen kinderen in gezinnen met bijstand en kinderen van werkende armen blijft bestaan. Ook nadat we controleren voor de gemiddelde welvaart in de gehele periode na de eerste 1000 dagen tot aan het einde van de basisschool (aanvullende resultaten zijn op te vragen bij de auteurs), zien we dat er op de Centrale Eindtoets (Cito) nog steeds een verschil is van ruim 1 punt. Blijkbaar ontwikkelen de cognitieve vaardigheden zich gedurende de kindertijd

Figuur 1. Boxplots van scores op de Centrale Eindtoets (Cito) per conditie

beter bij kinderen van ouders die werken ten opzichte van kinderen van ouders die afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering, los van verschillen in inkomen en vermogen, maar ook los van verschillende gezinsindicatoren ten aanzien van cultureel, sociaal en persoonskapitaal. Vermoedelijk is er boven op het effect van inkomen (Goldberg et al., 2008) en andere kapitalen, ook een positief effect van ouderlijke arbeidsparticipatie op schooluitkomsten van kinderen, bijvoorbeeld door het effect van arbeidsparticipatie op persoonskapitaal van ouders.

Een verschil van 1,5 punt lijkt niet heel groot, maar dit verschil is significant. Bovendien zijn er drie redenen om aan te nemen dat het verschil van 1,5 punt het feitelijke verschil onderschat.

Eén reden is dat we, om tot een goede vergelijking te komen, specifieke subgroepen geselecteerd hebben voor dit onderzoek. We selecteerden alleen de kinderen voor wie we een kind uit de andere conditie met vergelijkbare achtergrondkenmerken konden vinden. Dit draagt bij aan onderschatting van

het effect, want in de gehele bijstandspopulatie is het aandeel alleenstaande ouders veel hoger dan in de voor deze studie geselecteerde steekproef.

Daarnaast controleerden we voor veel verschillende achtergrondkenmerken, waaronder ook het opleidingsniveau en de mentale gezondheid van ouders. Een deel van de positieve effecten van arbeidsparticipatie loopt mogelijk via positieve effecten van werken op het mentale welzijn van ouders. Wanneer we niet hadden gecontroleerd voor medicijngebruik ten aanzien van psychische aandoeningen, zouden de gevonden effecten groter zijn. Zonder controle voor achtergrondkenmerken loopt het verschil tussen de condities namelijk op tot 3 punten op de Centrale Eindtoets.

Een derde reden is dat er in gezinnen met bijstand een grote verscheidenheid aan arbeidsparticipatie is. Ongeveer een derde van de ouders is slechts in één van de jaren van de eerste 1000 dagen bijstandsafhankelijk en bij 45 procent van de ouders is werk de belangrijkste inkomensbron van het huishouden in één of twee van de in totaal drie jaren. Dit betekent dat in ons onderzoek kinderen van bijstandsontvangers met een kleinere afstand tot de arbeidsmarkt dan gemiddeld zijn geselecteerd. Wanneer de bijstandsgroep alleen zou bestaan uit huishoudens die langdurig in de bijstand verblijven, waarbij doorgaans helemaal niet wordt gewerkt (Notenboom et al., 2023), zouden de verschillen groter zijn (Brooks-Gunn et al., 2001).

Een beperking van ons onderzoek betreft de selectiviteit van de steekproef, waarbij de helft van de kinderen geen score op de Centrale Eindtoets van Cito had. Meestal is een ander type eindtoets op de desbetreffende basisscholen afgenomen en incidenteel zal sprake zijn geweest van een IQ lager dan 75, waarbij de eindtoets niet verplicht is (PO-raad, 2017). Dit zou van invloed op het gevonden effect kunnen zijn, al is het niet bekend of een IQ lager dan 75 vaker voorkomt in een van de groepen binnen onze studie.

Een andere beperking betreft het niet controleren voor lichamelijke arbeidsbeperkingen van ouders. Een deel van de bijstandspopulatie betreft namelijk arbeidsongeschikte personen. Omdat er wel voor psychische gezondheid is gecontroleerd, is dit vermoedelijk gedeeltelijk ondervangen.

We hebben zo goed als mogelijk was, gecontroleerd voor verschillen tussen gezinnen met bijstand en gezinnen van werkende armen en voor variabelen die van invloed zijn op de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Ook hebben we geprobeerd om verschillen tussen de condities die samenhangen met het niet kunnen vergaren van inkomen uit betaald werk, uit te sluiten. We kunnen niet met volledige zekerheid zeggen dat het effect causaal is, omdat we het bestaan van andere selectie-effecten niet helemaal kunnen uitsluiten. Niettemin toont ons onderzoek dat het plausibel is dat er in arme gezinnen een positief effect is van arbeidsparticipatie van ouders op de

cognitieve ontwikkeling van kinderen. In ons onderzoek is op belangrijke achtergrondkenmerken gecontroleerd en het effect is ook zichtbaar bij een groep waarvan een deel een korte bijstandsduur heeft. Replicatiestudies zijn vereist voor meer definitieve uitspraken.

Concluderend kunnen we stellen dat ons onderzoek aanwijzingen laat zien dat werken van ouders positieve effecten heeft op de cognitieve ontwikkeling van de toekomstige generatie. Indien ouders meer zouden gaan werken, heeft dit een positief effect op de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Het beleidsplan om vanaf 2024 de grenzen voor bijverdiene te verruimen is daarvoor een goede, eerste stap.

Literatuur

- Bakker, B. F., Van Rooijen, J., & Van Toor, L. (2014). The system of social statistical datasets of Statistics Netherlands: An integral approach to the production of register-based social statistics. *Statistical Journal of the IAOS*, 30(4), 411-424. <https://doi.org/10.3233/SJI-140803>
- Baydar, N., Küntay, A. C., Yagmurlu, B., Aydemir, N., Cankaya, D., Göksen, F., & Cemalcilar, Z. (2014). "It takes a village" to support the vocabulary development of children with multiple risk factors. *Developmental Psychology*, 50(4), 1014-1025. <https://doi.org/10.1037/a0034785>
- Brooks-Gunn, J., Klebanov, P., Smith, J. R., & Lee, K. (2001). Effects of combining public assistance and employment on mothers and their young children. *Women & Health*, 32(3), 179-210. https://doi.org/10.1300/J013v32n03_02
- Claessens, A., Engel, M., & Curran, F. C. (2015). The effects of maternal depression on child outcomes during the first years of formal schooling. *Early Childhood Research Quarterly*, 32, 80-93. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2015.02.003>
- Darling, P., & Corwith, S. (2018). Poverty, academic achievement, and giftedness: a literature review. *Gifted Child Quarterly*, 62(1), 37-55. <https://doi.org/10.1177/0016986217738015>
- Dickerson, A., & Popli, G. K. (2016). Persistent poverty and children's cognitive development: evidence from the UK Millennium Cohort Study. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 179(2), 535-558. <http://www.jstor.org/stable/43965555>
- Fox, J., Han, W. J., Ruhm, C., & Waldfogel, J. (2013). Time for children: Trends in the employment Patterns of parents, 1967-2009. *Demography*, 50(1), 25-49. <https://doi.org/10.1007/s13524-012-0138-4>
- Froiland, J. M., Powell, D. R., & Diamond, K. E. (2014). Relations among neighborhood social networks, home literacy environments, and children's expressive

- vocabulary in suburban at-risk families. *School Psychology International*, 35(4), 429-444. <https://doi.org/10.1177/0143034313500415>
- Gemeente Amsterdam (2023, 18 februari). *Bijstandsuitkering – regels, controle en boetes*. https://www.amsterdam.nl/veelgevraagd/?productid=%7B42A997C5-4FCA-4BC2-BF8A-95DFF6BE7121#case_%7B5DoD54B4-B4CC-499F-90D6-8DC45762F7C1%7D
- Gidding, K. (2022). Opgroeien in ongelijke omstandigheden. In CBS (Red.), *Jaarrapport landelijke jeugdmonitor 2022* (pp. 35-53).
- Goldberg, W. A., Prause, J., Lucas-Thompson, R., & Himself, A. (2008). Maternal employment and children's achievement in context: a meta-analysis of four decades of research. *Psychological Bulletin*, 134(1), 77-108. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.1.77>
- Het Juridisch Loket (2023, 18 februari). *Aan welke regels moet ik mij houden in de bijstand?* <https://www.juridischloket.nl/werk-en-inkomen/werkloosheid-en-bijstand/regels-bijstand/>
- Hill, K. L. (2011). Single mothers-how are they doing?. *Journal of Organizational Culture, Communications and Conflict*, 15(1), 1-146.
- Ho, D. E., Imai, K., King, G., & Stuart, E. A. (2011). MatchIt: Nonparametric preprocessing for parametric causal inference. *Journal of Statistical Software*, 42(8), 1-28. <https://doi.org/10.18637/jss.v042.i08>
- Holtkamp, F. R. (2020). *Bijstandsgerechtigden, krijgen ze waardering of hebben ze te maken met stigmatisering?* [Master's thesis]. <https://doi.org/20.500.12932/38446>
- Ince, D. (2023, 18 februari). *Cijfers over eenoudergezinnen*. NJI. <https://www.nji.nl/cijfers/eenoudergezinnen#:~:text=Ten%20opzichte%20van%202010%20groeien,voor%20de%20Statistiek%2C%202021>
- Kraft, M. A. (2020). Interpreting effect sizes of education interventions. *Educational Researcher*, 49(4), 241-253. <https://doi.org/10.3102/0013189X20912798>
- Lacour, M., & Tissington, L. D. (2011). The effects of poverty on academic achievement. *Educational Research and Reviews*, 6(7), 522-527. https://academicjournals.org/article/article1379765941_Lacour%20and%20Tissington.pdf
- Lanza, S. T., Moore, J. E., & Butera, N. M. (2013). Drawing causal inferences using propensity scores: a practical guide for community psychologists, *American Journal of Community Psychology*, 52(3-4), 380-392. <https://doi.org/10.1007/s10464-013-9604-4>
- Letourneau, N. L., Tramonte, L., & Douglas Williams, J. (2013). Maternal depression, family functioning and children's longitudinal development. *Journal of Pediatric Nursing*, 28, 223-234. <http://dx.doi.org/10.1016/j.pedn.2012.07.014>
- Martínez-Jiménez, M. (2023). Parental nonemployment in childhood and children's health later in life. *Economics and Human Biology*, 49(101241), 1-23. <https://doi.org/10.1016/j.ehb.2023.101241>

- Modini, M., Joyce, S., Mykletun, A., Christensen, H., Bryant, R. A., Mitchell, P. B., & Harvey, S. B. (2016). The mental health benefits of employment: Results of a systematic meta-review. *Australasian Psychiatry*, 24(4), 331-336. <https://doi.org/10.1177/10398562156185>
- Najman, J. M., Hayatbakhsh, M. R., Heron, M. A., Bor, W., O'Callaghan, M. J., & Williams, G. M. (2009). The impact of episodic and chronic poverty on child cognitive development. *The Journal of Pediatrics*, 154(2), 284-289. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2008.08.052>
- Notenboom, A., Fleur, D., Deschinger, M., & Van Koperen, L., (2023). SRG-H Uitstroom Fase 1, verslagjaar 2022. <http://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/12/srg-h-uitstroom-fase-1-verslagjaar-2022>
- Olszewski-Kubilius, P., & Corwith, S. (2018). Poverty, academic achievement, and giftedness: a literature review. *Gifted Child Quarterly*, 62(1), 37-55. <https://doi.org/10.1177/0016986217738015>
- Pauw, J., & Heijne, S. (2021). *Scheefgroei* [Tv-serie]. TVBV/BNNVARA.
- PO-raad (2017). Moet deze leerling een eindtoets maken?. <https://www.vanponaarvo.nl/wp-content/uploads/2017/11/infographic-70-75-002.jpg>
- R Core Team. (2022). R: a language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing. <http://www.R-project.org/>
- Rabiner, D. L., Murray, D. W., Schmid, L., & Malone, P. S. (2004). An exploration of the relationship between ethnicity, attention problems, and academic achievement. *School Psychology Review*, 33(4), 498-509. <https://doi.org/10.1080/02796015.2004.12086264>
- Rijksoverheid (2023a, 19 februari). *Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid>
- Rijksoverheid (2023b, 19 februari). *Participatiewet*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/participatiewet>
- Rijksoverheid (2023c, 19 februari). *Welke inkomsten worden van mijn bijstandsuitkering afgetrokken?* <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/welke-inkomsten-bijstand-afgetrokken>
- Roseboom, T. (2018). *De eerste 1000 dagen: het fundamentele belang van een goed begin vanuit biologisch, medisch en maatschappelijk perspectief*. De Tijdstroom.
- Scheele, A. F., Leseman, P. P., & Mayo, A. Y. (2010). The home language environment of monolingual and bilingual children and their language proficiency. *Applied Psycholinguistics*, 31(1), 117-140. <https://doi.org/10.1017/S0142716409990191>
- Schimmelpenninck, S. (2022). *Sander en de kloof*. [Tv-programma]. CCCP.
- Schouten, C. J. (2022, 28 november). *Stand van zaken Participatiewet in balans* [Kamerbrief]. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-ef36b4303b634a-71871d63e79a217286f836dffc/pdf>

- Shadish, W. R., & Steiner, P. M. (2010). A primer on propensity score analysis. *Newborn and Infant Nursing Reviews*, 10(1), 19-26. <https://doi.org/10.1053/j.nainr.2009.12.010>
- Sheldon, S. B. (2002). Parents' social networks and beliefs as predictors of parent involvement. *The Elementary School Journal*, 102(4), 301-316. <https://doi.org/10.1086/499705>
- Slomian, J., Honvo, G., Emonts, P., Reginster, J. Y., & Bruyère, O. (2019). Consequences of maternal postpartum depression: A systematic review of maternal and infant outcomes. *Women's Health*, 15, 1745506519844044. <https://doi.org/10.1177/1745506519844044>
- Spencer, R. A., & Komro, K. A. (2017). Family economic security policies and child and family health. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 20(1), 45-63. <https://doi.org/10.1007/s10567-017-0225-6>
- Sylbing, S., & Gould, E. (2020). *Klassen*. [Tv-programma]. Stichting Een van de jongens.
- Van Echtelt, P., Sadiraj, K., Hoff, S., Muns, S., Karpinska, K., Das, D., & Versantvoort, M. (2019). *Eindevaluatie van de Participatiewet*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Victoria, C. G., Hartwig, F. P., Vidaletti, L. P., Martorell, R., Osmond, C., Richter, L. M., ... Black, R. E. (2022). Effects of early-life poverty on health and human capital in children and adolescents: analyses of national surveys and birth cohort studies in LMICs. *The Lancet*, 399(10336), 1741-1752. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02716-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02716-1)
- Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., & Van der Torre, A. (2023). Eigentijdse Ongelijkheid. Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). <https://repository.scp.nl/handle/publications/1361>
- Wang, J. S. H. (2015). TANF coverage, state TANF requirement stringencies, and child well-being. *Children and Youth Services Review*, 53, 121-129. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.03.028>
- Wong, H. S., & Edwards, P. (2013). Nature or nurture: a systematic review of the effect of socio-economic status on the developmental and cognitive outcomes of children born preterm. *Maternal and Child Health Journal*, 17(9), 1689-1700. <https://doi.org/10.1007/s10995-012-1183-8>